Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PEDRO CRUZ VILLALÓN
esitatud 2. veebruaril 2012[1]

Kohtuasi C-514/10

Wolf Naturprodukte GmbH
versus
Sewar spol. sro

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Nejvyšší soud České republiky (Tšehhi Vabariik))

Kohtuotsuste täitmine tsiviil- ja kaubandusasjades — Määruse (EÜ) nr 44/2001 ajaline kohaldamisala — Artikkel 66 — Kohustus pöörata täitmisele kohtuotsus, mis on langetatud teises liikmesriigis enne selle liikmesriigi Euroopa Liiduga ühinemist, kus tunnustamist taotletakse

I. Sissejuhatus

1. Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades[2] jõustus üldiselt 1. märtsil 2002[3], kuid selle artikkel 66 täpsustab *ratione temporis* kohtuvaidlused ja vajaduse korral kohtuotsused, mille suhtes tuleb kohaldada määruse sätteid, mis reguleerivad, nagu nähtub ka määruse pealkirjast, eeskätt kohtualluvuse kindlaksmääramist ja vastavate kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist.

2. Seoses taotlusega täita Tšehhi Vabariigis Austria kohtuotsus, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas viidatud õigusnormi tuleb tõlgendada nii, et selle sätete kohaldamiseks on piisav (või mitte), et kõnealuse kohtuotsuse tegemise ajaks oli määrus jõustunud üksnes riigis, mille kohus otsuse langetas, sõltumata seega määruse seisundist täitmise liikmesriigis.

3. Neil asjaoludel ja nii, nagu mina kavatsen seda käsitleda, seisneb praktilistel eesmärkidel esitatud ja samas käesolevas kohtuasjas keskne küsimus selles, kuidas tuleks määruse viidatud artikli 66 sätteid ruumilises mõttes kohaldada liikmesriikide osas, kes ühinesid liiduga pärast määruse jõustumist, arvestades, et tegemist on teemaga, mida määruses ei ole sõnaselgelt käsitletud.

1 — Algkeel: hispaania.

2 — EÜT L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 4; edaspidi „määrus nr 44/2001” või „määrus”.

3 — Määruse artikkel 76.

II. Õiguslik raamistik

A. *Liidu õigus: määrus nr 44/2001*

4. Määruse nr 44/2001 põhjenduses 5 on tõdetud, et:

„27. septembril 1968 sõlmisid liikmesriigid asutamislepingu artikli 293 neljanda taande alusel Brüsseli konventsiooni kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, mida on muudetud konventsioonidega uute liikmesriikide ühinemisel kõnealuse konventsiooniga (edaspidi „Brüsseli konventsioon") […]. 16. septembril 1988 sõlmisid liikmesriigid ja EFTA riigid Lugano konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, mis on 1968. aasta Brüsseli konventsiooni paralleelkonventsioon. Nimetatud konventsioonid on läbi vaadatud ning komisjon on läbivaadatud tekstide sisu heaks kiitnud. Tuleks tagada kõnealuse läbivaatamise tulemuste järjepidevus."

5. Sama määruse põhjendus 19 näeb ette järgmist:

„Tuleks tagada Brüsseli konventsiooni ja käesoleva määruse vaheline järjepidevus ning selleks tuleks ette näha üleminekusätted. Järjepidevust on vaja ka Euroopa Ühenduste Kohtu tõlgendustes Brüsseli konventsiooni kohta ning 1971. aasta protokolli [...] tuleks kohaldada ka kohtuasjade suhtes, mille menetlus on käesoleva määruse jõustumise ajal pooleli."

6. Põhjenduses 19 viidatud üleminekusätted kehtestab määruse nr 44/2001 artikkel 66, mille järgi:

„1. Käesoleva määruse sätteid kohaldatakse üksnes kohtumenetluste suhtes, mis on algatatud pärast määruse jõustumist, ning dokumentide suhtes, mis on ametlikult koostatud või ametlike dokumentidena registreeritud pärast määruse jõustumist.

2. Kui päritoluliikmesriigis oli menetlus algatatud enne käesoleva määruse jõustumist, tunnustatakse ja täidetakse pärast seda kuupäeva tehtud otsuseid siiski III peatüki kohaselt,

a) kui menetlus oli algatatud päritoluliikmesriigis pärast Brüsseli konventsiooni või Lugano konventsiooni jõustumist nii päritoluliikmesriigis kui ka liikmesriigis, kellele on esitatud taotlus;

b) kõigil muudel juhtudel, kui kohtualluvuse aluseks olid sätted, mis olid kooskõlas kas II peatüki või otsuse teinud liikmesriigi ja taotlusesaaja liikmesriigi vahel sõlmitud konventsiooniga, mis oli menetluse algatamise hetkel kehtiv."

7. Määruse nr 44/2001 artikkel 76 näeb ette, et „[k]äesolev määrus jõustub 1. märtsil 2002".

B. *Liikmesriigi õigusnormid*

8. Vastavalt Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (seadus nr 97/1963 rahvusvahelise era- ja menetlusõiguse kohta, edaspidi „ZMPS") § 37 lõikele 1 „allub varaliste vaidluste lahendamine Tšehhi kohtutele, kui niisugune kohtualluvus tuleneb Tšehhi Vabariigi õigusnormidest".

9. ZMPS § 63 sätestab, et „välisriigi kohtute otsused §-s 1 […] loetletud asjades jõustuvad Tšehhi Vabariigis siis, kui välisriigi pädev asutus kinnitab, et need on seadusjõustunud, ja neid tunnustavad Tšehhoslovakkia asutused".

10. ZMPS-i § 64 sätestab, et „välisriigi kohtu otsust ei tunnustata ega pöörata täitmisele, kui: […]

c) menetluspoolele, kelle kahjuks kohtuotsuse tunnustamist taotletakse, ei antud välismaises kohtus toimunud menetluses võimalust nõuetekohaselt menetluses osaleda, st eelkõige ei toimetatud talle isiklikult kätte kohtukutset või menetluse algatanud avaldust või kui kostjale ei toimetatud isiklikult kätte menetluse algatanud avaldust;

d) tunnustamine oleks vastuolus Tšehhi Vabariigi avaliku korraga;

e) vastastikune tunnustamine ja täitmisele pööramine ei ole tagatud; see ei ole nõutav, kui välisriigi kohtu otsus ei ole tehtud Tšehhi Vabariigi kodaniku või juriidilise isiku kahjuks."

III. Põhimenetlus ja eelotsuse küsimus

11. Landesgericht für Zivilrechtssachen de Graz (tsiviilasju lahendav maakohus, Austria) kohustas 15. aprilli 2003. aasta otsusega äriühingut Sewar spol. s.r.o. tasuma Wolf Naturprodukte GmbH-le teatavad summad.

12. Wolf Naturprodukte GmbH taotles 21. mail 2007 Okresní soud ve Znojmě'lt (Znojmo ringkonnakohus, Tšehhi Vabariik), et mainitud Austria kohtu otsus kuulutataks Tšehhi Vabariigis täidetavaks ning et selleks määrataks täitmine võlgniku vara arvel. Wolf Naturprodukte GmbH tugines oma taotluses määruse nr 44/2001 sätetele.

13. Okresní soud ve Znojmě jättis 25. oktoobri 2007. aasta kohtumäärusega taotluse rahuldamata, märkides, et määruse nr 44/2001 artikli 66 lõigetes 1 ja 2 sätestatu ei olnud kõnesolevas kohtuasjas *ratione temporis* kohaldatav. Võttes seejärel aluseks ZMPS-i, järeldas Okresní soud, et Austria kohtuotsus ei täida selle Tšehhi Vabariigis tunnustamiseks ja täitmiseks vajalikke tingimusi. Ühelt poolt oli tegemist tagaseljaotsusega ja menetluse andmetest võis järeldada, et võlgnikule, kelle kahjuks otsus langetati, ei antud võimalust nõuetekohaselt menetluses osaleda (menetlust algatavast avaldusest teavitati võlgnikku 15. aprillil 2003 ja lõplik otsus kuulutati välja samal kuupäeval). Teiselt poolt ei olnud Tšehhi Vabariigi ja Austria Vabariigi puhul täidetud kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise vastastikkuse nõue.

14. Wolf Naturprodukte GmbH kaebas selle kohtumääruse peale edasi. Krajský soud v Brně (Brno maakonnakohus) jättis 30. juuni 2008. aasta kohtumäärusega määruskaebuse rahuldamata, kinnitades esimeses kohtuastmes langetatud otsust.

15. Võlausaldajast ettevõtja kaebas seepeale edasi Nejvyšší soud České republiky'le (Tšehhi Vabariigi ülemkohus), väites, et määruse nr 44/2001 artiklit 66 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaldamisel on otsustav kuupäev, mil see norm üldiselt jõustus, mitte selle konkreetses liikmesriigis jõustumise kuupäev.

16. Leides, et viidatud artikli 66 sõnastus ei võimalda selgelt kindlaks määrata määruse nr 44/2001 ajalist kohaldamisala, otsustas Nejvyšší soud menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 66 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et määruse kohaldamiseks peab see kohtuotsuse tegemise ajal kehtima nii riigis, mille kohus tegi kohtuotsuse, kui ka riigis, kus menetluspool taotleb kõnealuse kohtuotsuse tunnustamist ja täitmist?"

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

17. Eelotsusetaotlus registreeriti Euroopa Kohtu kantseleis 2. novembril 2010.

18. Kirjalikke märkusi esitasid Tšehhi Vabariik, Läti Vabariik, Saksamaa Liitvabariik ja komisjon.

V. Eelotsuse küsimuse analüüs

A. *Artikli 66 mõte ja sisu ning esitatud küsimuse ulatus*

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu tõstatud küsimus, mis on eespool ära toodud, nõuab minu hinnangul teatavate täpsustuste tegemist.

20. Esiteks on oluline juhtida tähelepanu sellele, et ehkki sõnastuse järgi puudutab eelotsuseküsimus konkreetselt artikli 66 lõiget 2 ja täpsemalt selles üleminekusättes sisalduva mõiste määruse „jõustumine" „ruumilist" mõõdet, on täiesti selge, nagu allpool selgitatakse, et sellisel „jõustumisel" ei saa olla kõnealuse artikli kahe lõike puhul eri ulatust. Leian seetõttu, et küsimust tuleb käsitleda, nagu puudutaks see artiklit 66 kui tervikut, tegemata selle lõigete vahel mingit vahet.

21. Teiseks on oluline mõista kõnealuse sätte mõtet ja ülesehitust; kokkuvõttes selle „kohta" määruse nr 44/2001 tervikus.

22. Artikli 66 kui üleminekusätte eesmärk on eelkõige õiguskindlus. Arvestades lisaks määruse selgelt asjassepuutuvat eset (kohtualluvus, kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine), on äärmiselt oluline täpsustada *ratione temporis* need konkreetsed kohtuvaidlused ja kohtuotsused, mille suhtes määruse sätted peaksid olema olukorrast sõltuvalt kohaldatavad.

23. Sel eesmärgil kehtestas liidu õiguslooja kõnealuse artikli esimeses lõikes üldreegli ja teises lõikes erandi. Üldreegel seisneb väga lihtsalt määruse sätete kohaldamises kohtuvaidluste suhtes, mis on algatatud pärast määruse jõustumist. See tähendab – ja see on oluline –, et sellisel juhul kuulub kohaldamisele määrus tervikuna, st nii kohtualluvust kui ka vastavate kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist reguleerivad sätted.

24. Ilma et see mõjutaks allpool toodavaid kaalutlusi, seisneb erand määruse sätete kohaldamises kohtuvaidluste suhtes, mis on määruse jõustumise hetkel juba algatatud, kuid mille kohta ei ole seadusjõustunud otsust veel tehtud, st – nagu on ka sõnaselgelt ette nähtud – kohtuvaidluste suhtes, milles langetatakse kohtuotsus pärast määruse jõustumist. Neil juhtudel on määrus nr 44/2001 kohaldatav ainult kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist puudutavas osas, ega mõjuta, nagu on ka loogiline, norme, mille alusel määrati vastaval ajahetkel kohtuotsuse tegemiseks kindlaks kohtualluvus. See erand on ette nähtud terve rea hüpoteeside korral, nagu nähtub eespool viidatud artikli 66 lõike 2 sõnastusest. Ilma et siin oleks vaja laskuda nende osas üksikasjadesse ja sõltumata edasistest täpsustustest, on selge, et üldreeglist tehtava erandina tuleb neid hüpoteese tõlgendada kitsalt, ilma et – olgu etteruttavalt öeldud – oleks võimalik hõlpsalt nõustuda tõlgendustega, mis on lõppkokkuvõttes laiad nagu see, mille pakkusid välja Saksamaa esindajad.

25. Niisuguses kontekstis ei jää lõpuks mingit kahtlust küsimuses, mida tähendab „jõustumine" „ruumilises" perspektiivis määruse nr 44/2001 jõustumise hetkel: juhul, kui ei ole sõnaselgelt sätestatud vastupidist, jõustub määrus nagu ka mis tahes muu liidu õigusakt liidu territooriumil, ilma et selles osas oleks vaja midagi lisada. Kuid pärast määruse jõustumist liiduga ühinenud riikide ruumilises kontekstis jõustub määrus alles vastaval ühinemiskuupäeval. [4]

26. See tähendab, et määruse nr 44/2001 jõustumise hetkel, aastal 2002, ei olnud vähimatki alust küsida, kas sellest piisab, et määrus on jõustunud üksnes kohtuotsuse tegemise liikmesriigis. Seda seetõttu, et kõik liikmesriigid on määruse suhtes võrdses seisundis. [5]

4 — Ühinemisleping ei näe määruse nr 44/2001 kohaldamise kohta ette ühtegi erisätet, millest tuleb järeldada, et see on Tšehhi Vabariigis kohaldatav alates 1. maist 2004 määruses endas sätestatud tingimustel.

5 — Niisugust hinnangut ei sea minu arvates kahtluse alla Taani juhtumi ainukordsus. Vt selle kohta Peers, S. „*Justice and Home Affairs Law*", Oxford EU law library, 3. tr, nr 8.2.5, lk 619.

27. Selles osas ei ole ülearune märkida, et mis tahes arutluskäik, kus üritatakse tuletada tagajärgi viidatud artikli 66 ja Brüsseli ning Lugano konventsiooni vastavate sätete vastandamisest, on minu arvates vägagi küsitav. [6]

28. Seetõttu tähendab küsimuse tõstatamine selle kohta, kas õiguslikus olukorras, mille lõi liidu esimene laienemine kaks aastat pärast määruse jõustumist, võib artiklis 66 kasutatud mõiste „jõustumine" osas teha vahet ühtede ja teiste riikide (ja seega ka vastavate liidu kodanike) vahel, sisuliselt ja praktilistel kaalutlustel selle küsimist, kas uued liikmesriigid (ja nende kodanikud) võib jätta ilma üleminekusättest ehk artiklist 66, mille eesmärk on otseselt seotud õiguskindluse ja seega ka õigusriigiga.

29. Ennekõike eeldab käsitletud hüpotees lähenemist viisil, mille võib kvalifitseerida kui selle üleminekusätte „staatilise" käsitlusena, millest saaksid kasu ainult need riigid (ja nende kodanikud), kes määruse jõustumise hetkel juba kuulusid liitu. See aga tekitab probleeme.

30. Nõustuda hüpoteesiga, mis on ka käesoleval juhul kõne all ja mille kohaselt uued liikmesriigid peaksid täitma mitte üksnes kohtuotsuseid, mis on langetatud mitte ainuüksi enne uue liikmesriigi liiduga ühinemist algatatud kohtuvaidlustes, mille välistab artikli 66 lõikes 1 kehtestatud üldreegel, vaid ka kohtuotsuseid, mis on langetatud enne määruse jõustumist, mille välistab samuti mainitud sätte lõikes 2 ette nähtud erand, tähendaks võtta nende riikide (ja vastavatelt liidu kodanikelt) jaoks kõnealuselt üleminekukorralt selle põhisisu.

31. Niisuguselt esitatuna ja edaspidi esitatavatel põhjustel leian, et artikli 66 kui terviku aluseks olevad nõuded ehk nii õiguskindlus kui ka õigus õiguskaitsevahendile (harta artikkel 47), ei luba nõustuda eelotsusetaotluse esitatud kohtu küsimuses püstitatud hüpoteesiga, mille järgi piisab asjaolust, et määrus on kõnealuse kohtuotsuse langetamise kuupäeval riigis jõustunud, selleks et liikmesriigis, kus määrus ei olnud jõus ei kohtuvaidluse algatamise hetkel ega kohtuotsuse langetamise ajal, tekiks kohustus see otsus täita. [7]

B. *Artiklit 66 võib üleminekusättena – ja selle sisust tulenevalt – tõlgendada üksnes „dünaamiliselt"*

32. Määruse artikkel 66 on üleminekusäte, mis oma laadist ja määruse sisust tulenevalt ei saa kaotada enda otstarvet seoses 2002. aastal toimunud n.ö üleminekuga konventsioonilt määrusele – niisugune oleks sätte „staatiline" (teatavas mõttes „fikseeritud") tõlgendus. Reguleeritava valdkonna iseloomulikest tunnustest tulenevalt on – vastupidi – tegemist üleminekusätetega, mida tuleb kohaldada iga kord, kui ühinevad uued liikmesriigid ja samadel tingimustel kui riikide (ja kodanike) puhul, kes kuulusid liitu aastal 2002. Selgitasin juba, kuidas minu arvates võrdub käesolevas kohtuasjas küsimusena vormistatud hüpotees määruse nr 44/2001 artikli 66 sätete „tasalülitamisega" riikide (ja kodanike) jaoks, kes ühinesid liiduga pärast määruse jõustumist. Selles mõttes on asjakohane rääkida kõnealuste üleminekusätete „dünaamilise" tõlgendamise nõudest.

6 — Brüsseli konventsiooni artikkel 54 (muudetud 26. mai 1989. aasta konventsiooni Hispaania ja Portugali ühinemise kohta (ELT L 285, lk 1) artikliga 16) ja 16. septembri 1988. aasta Lugano konventsiooni artikkel 54 nägid sõnaselgelt kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist käsitlevate sätete kohaldamiseks ette konventsiooni „kahekordse jõustumise" nõude, st konventsioon pidi olema jõustunud nii päritoluriigis kui ka riigis, kus tunnustamist taotletakse. Rahvusvahelise instrumendi kontekstis on seda tüüpi sätte lisamine täiesti loogiline, sest vastastikkus on sel puhul keskse tähtsusega (nii lisati see nõue ka nõukogu 15. oktoobri 2007. aasta otsuse 2007/712/EÜ tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni ühenduse nimel allakirjutamise kohta (ELT L 339, lk 1) artiklisse 63).

7 — Niisugune on lisaks peaaegu üksmeelne seisukoht erialakirjanduses – iseäranis Saksa omas, kus sellele küsimusele eriti palju tähelepanu pööratakse. Selles osas on asjakohane viidata muu hulgas järgmistele töödele: Kropholler, J. ja von Hein, J., *Europäisches Civilprozeßrecht: Komentar zu EuGVO, Lugano-Übereinkommen 2007, EuVTVO, EuMVVO und EuGFVO*, 2011, lk 709–717; Becker, M., „Anerkennung deutscher Urteile in der Tschechischen Republik", *Balancing of interests. Liber Amicorum Peter Hay*, Verlag Recht Und Wirtschaft GngH, Maini-äärne Frankfurt, 2005, lk 26; Hess, B., „Die intertemporale Andwendung des europäischen Zivilprozessrechts in den EU-Beitrittsstaaten", *IPRax 2004, Heft 4*, lk 375; ning Becker, M. ja Müller, K., „Intertemporale Urteilsanerkennung und Art. 66 EuGVO", *IPRax 2006, FET 5*, lk 436.

33. Määruse nr 44/2001 süstemaatiline ja teleoloogiline tõlgendus toetab iseenesest mõistetavalt niisugust seisukohta. Määrus nr 44/2001 on mõeldud siseturu nõuetekohast toimimist kindlustava instrumendina, mille eesmärk on soodustada ja lihtsustada liikmesriikidevahelist kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist, ning nagu märgib Saksamaa valitsus, võib selle eesmärgi, st „tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuste vaba liikumi[s]e”[8] saavutamine olla hõlbustatud, kui lubada nende kohtuotsuste tunnustamist, mis langetati, kui määrus oli jõus päritoluliikmesriigis, ent ei kehtinud veel selles liikmesriigis, kus tunnustamist taotletakse. Olen siiski seisukohal, et see lahendus ei ole võimalik, kuna mainitud vaba liikumise eesmärgi saavutamine ei tohi seada ohtu hageja ja kostja huvide vahelist tasakaalu kohtumenetluses.

34. Nagu olen algusest peale rõhutanud, koosneb määrus nr 44/2001 kahest suurest temaatilisest blokist, mis moodustavad siiski ühtse terviku: ühelt poolt sätete rühm, mis on suunatud tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse „jaotusele” liidus ja teiselt poolt normid kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta. Need kaks temaatilist blokki on omavahel tihedalt seotud: määruse tähelepanelikul lugemisel on selge, et ühenduse õiguslooja ei pea võimalikuks ühe bloki kohaldamist teiseta, pidades neid tervikuks.

35. Artikli 66 lõige 1 on eespool öeldu selge väljendus. Määrates määruse kohaldatavuse kindlaksmääramisel üldiseks lähtepunktiks kohtumenetluse algatamise kuupäeva, tagab artikli 66 lõige 1, et täitmisele kuuluv otsus võeti vastu kooskõlas kohtualluvust reguleerivate määruse normidega.

36. Teatavas mõttes tuleb see idee välja ka artikli 66 lõikest 2. Ehkki lõige 2 näeb, nagu juba märgitud, formaalselt võttes ette erandi lõikes 1 sätestatud üldreeglist, on selge, et sisuliselt ja niisugusest vaatepunktist muutub selle sätte määratlus erandit ettenägeva sättena kaheldavamaks. Asi on selles, et nimetatud lõige 2 käsitleb võimalust kohaldada tunnustamist ja täitmist käsitlevaid määruse sätteid, kui kohtumenetlus algatati enne määruse jõustumist ja otsus tehti pärast seda; st rea hüpoteeside puhul, mis võivad põhimõtteliselt viia olukorrani, kus kohtualluvus kohtuotsuse langetamise liikmesriigi kohtule määrati kindlaks vastavalt määruses endas ettenähtule või vastavalt muudele samasisulistele või sarnastele sätetele, mis on ette nähtud kaht liikmesriiki siduvas rahvusvahelises konventsioonis.

37. Määruse nr 44/2001 kahe põhiosa (kohtualluvus ja tunnustamine) niisugune vastasmõju tuleneb vajadusest tagada kohtuotsuste vaba liikumine korra raames, kus poolte huvid on tasakaalus. Riskimata asja liigselt lihtsustada, võib väita, et määruse kohtualluvust reguleerivad sätted on põhiliselt suunatud kostja huvide kaitsele (kes üksnes erandkorras peab osalema muus kui oma elu- või asukohariigis toimuvas kohtuvaidluses) ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist reguleerivad normid kaitsevad eeskätt hagejat (kes võib saavutada kohtuotsuse kiire, kindla ja tõhusa täitmise teises liikmesriigis).[9]

38. Euroopa Kohus on sõnaselgelt viidanud sellele tihedale seosele kahe normide bloki vahel oma 7. veebruari 2006. aasta arvamuses 1/03,[10] mille punktis 163 on sedastatud, et „nimetatud määruse artikli 33 lõikes 1 sätestatud tunnustamise ja täitmise lihtsustatud mehhanism, mille kohaselt liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse teistes liikmesriikides ühegi erimenetluse järgimist nõudmata ning mis viib sama määruse artikli 35 lõike 3 alusel põhimõtteliselt otsuse teinud

8 — Ette nähtud määruse põhjenduses 6.

9 — Erialakirjandusest vt Kropholler, J., *op. cit.* Vt ka Brüsseli konventsiooni kontekstis 21. mai 1980. aasta otsus kohtuasjas 125/79: Denilauler (EKL 1980, lk 1553), punkt 13 („Just tagatiste tõttu, mis on kostjale antud algses menetluses, on konventsioon III peatükis tunnustamise ja täitmise osas väga liberaalne”).

10 — EKL 2006, lk I-1145. Arvamust paluti seoses Euroopa Ühenduse ainu- või jagatud pädevusega sõlmida uus konventsioon kohtualluvuse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, mis oli mõeldud Lugano konventsiooni asendamiseks.

liikmesriigi kohtute pädevuse kontrolli puudumiseni, on õigustatud liikmesriikide vastastikuse usaldusega, eriti usaldusega, mida selle riigi kohus, kus tunnustamist taotletakse, osutab otsuse teinud riigi kohtule, võttes eriti arvesse nimetatud määruse II peatükis sätestatud otsese kohtualluvuse eeskirju".

39. Käesoleva kohtuasja asjaolud näitavad, kuidas tõlgendus, mille puhul aktsepteeritakse määruse kohaldamist olukorra suhtes, kus kohtumenetlus on algatatud pärast määruse jõustumist päritoluliikmesriigis, ent enne selle jõustumist riigis, kus seejärel taotletakse sama kohtuotsuse täitmist, võib viia määruse kahe osa vahelise sellise seose katkemiseni ning sellest tulenevalt lõhub hageja ja kostja huvide vahelise tasakaalu, mis on minu arvates tulemus, mida liidu õiguslooja püüdis vältida.

40. Olgu ette öeldud, et kõneolevas kohtuvaidluses ei ole tegemist ühegagi artikli 66 lõikes 2 sätestatud hüpoteesidest. Ühelt poolt ei olnud Tšehhi Vabariik liitunud Brüsseli ega Lugano konventsiooniga ega olnud osaline ka üheski muus konventsioonis, mis seoks teda selles küsimuses Austriaga, ja teiselt poolt ei olnud normid, mille alusel määrati kindlaks, et asi allub Austria kohtule täielikult „kooskõlas [määruse] II peatükiga", nagu nõuab artikli 66 lõike 2 punkt b. Asi on selles, et ei kohaldatud kõnealuses II peatükis (täpsemalt selle 2. kuni 7. jaos) otsese kohtualluvuse kohta sisuliselt ette nähtud eeskirju, vaid liikmesriigi õigusnorme, millele viitab artikkel 4, mis on kohaldatav siis, kui kostja alaline elu- või asukoht ei ole liikmesriigis. See tähendab, nagu sai eelnevalt märgitud, et kostja ei saanud tugineda määrusega ette nähtud kaitsevahenditele (nt kohustus kostjat piisavalt aegsasti teavitada).

41. Eelnev märgitud ja käsitletava teema juurde tagasi pöördudes, on eespool esitatud lahenduse peamine probleem see, et kostja puhul, kelle alalise elu- või asukoha riik ei kuulunud kohtumenetluse algatamise kuupäeval veel liitu, loeti sel hetkel määruse kohaldamisel alaliseks elu- või asukohaks kolmandat riiki. See tähendab, et ehkki määrus oli kohaldatav, oli kostjast äriühingu õiguslik seisund menetluslikus mõttes teataval määral nõrgem, kui see oleks olnud siis, kui tema alaline elu- või asukoht oleks olnud mõnes liikmesriigis.

42. Ühelt poolt ei määratud seda, et asi allub Austria kohtule, kindlaks vastavalt määruse nr 44/2001 artiklile 3,[11] ka ei tehtud seda lõppkokkuvõttes kooskõlas kõnealuses määruses otsese kohtualluvuse kohta sisuliselt ette nähtud eeskirjadega, mille kohaselt üldreeglina allub kohtuasi kostja elu- või asukohajärgsele kohtule.[12] Kuna kostja asukoht ei paiknenud tol hetkel liikmesriigis, määrati kohtualluvus kindlaks vastavalt määruse artiklile 4,[13] kohaldades selle liikmesriigi norme, kus esitati taotlus (Austria kohtualluvust reguleerivad normid).

43. Teiselt poolt ei olnud kostja suhtes kohaldatavad teatavad kaitseõigused, mida ta oleks saanud kasutada, kui tema alaline elu- või asukoht oleks paiknenud kõnealusel ajahetkel Euroopa Liiduga juba ühinenud riigis. Nii on see õiguste puhul, mille näeb ette määruse nr 44/2001 artikkel 26, mis sätestab, et „kui kostja, kelle alaline elukoht on ühes liikmesriigis, kaevatakse teise liikmesriigi kohtusse ning ta ei ilmu kohtusse, deklareerib see kohus omal algatusel, et ta ei ole asjas pädev, välja arvatud juhul, kui pädevus tuleneb käesoleva määruse sätetest" (lõige 1); ning lisaks „[peatab kohus] menetluse niikauaks, kuni on tõendatud, et kostjal on olnud võimalus menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument saada kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, või on tõendatud, et selleks on võetud kõik vajalikud meetmed" (lõige 2).

11 — See säte näeb ette, et „1. Isikuid, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, saab teise liikmesriigi kohtusse kaevata üksnes käesoleva peatüki 2.–7. jaos sätestatud korras. 2. Nende vastu ei saa eelkõige kohaldada I lisas sätestatud siseriikliku kohtualluvuse eeskirju."

12 — Selle idee kinnituseks vt 16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-168/08: Hadadi (EKL 2009, lk I-6871), mis tehti seoses nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrusega (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243), ja mille punktist 30 nähtub, et määruse kohaldamisel teise liikmesriigi kohtuotsuse tunnustamise suhtes, mis käsitleb abielulahutust, ei ole oluline teada, millistele kohtualluvuse normidele tugines otsuse langetanud kohus tingimusel, et asja allumine sellele kohtule võis tuleneda määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõikest 1.

13 — Selle artikli lõige 1 sätestab, et „kui kostja alaline elukoht ei ole liikmesriigis, tehakse iga liikmesriigi kohtute pädevus kooskõlas artiklitega 22 ja 23 kindlaks selle liikmesriigi seaduste kohaselt".

44. Kõnesoleval juhul on probleem just nimelt selles, et kostjast ettevõtja ei saanud väidetavalt menetluses osaleda, sest teda ei teavitatud menetluse algatamisest piisavalt aegsasti.[14] Neil tingimustel ei ole loogiline, et eksisteeriks võimalus nõuda kohtuotsuse tunnustamist määruse nr 44/2001 alusel, sest see lõhuks menetluse poolte huvide vahelise eespool nimetatud tasakaalu ja määruse kahe põhiosa vahelise seose.

45. Kõik eelnev annab tunnistust sellest, et nii süstemaatilisest kui ka eesmärgipärasest vaatepunktist on määruse ainus asjakohane ning õiguskindluse ja menetluslike tagatistega kooskõlas olev tõlgendus see, mille kohaselt tuleb laiendada dünaamiliselt määruse nr 44/2001 artikli 66 kahes lõikes sisalduvate üleminekusätete täielikku õigusmõju iga pärast kõnealuse määruse jõustumise kuupäeva liiduga ühinenud riigi ruumilisele kontekstile.

46. Niisugune seisukoht, mille ma välja pakun, evib vajalikke ja otseseid tagajärgi eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele antava vastuse osas. Määrust nr 44/2001 kohaldatakse Tšehhi Vabariigis ainult artikli 66 mõlemas lõikes ette nähtud tingimustel või täpsemalt öeldes on selle õigusmõju sama, mis oli kõnealusel sättel selle üldise jõustumise hetkel minevikus. Sellest nähtuvalt tuleb järeldada, et määruse nr 44/2001 sätete alusel kohtuotsuse täitmise taotluse esitamise kontekstis peab nimetatud määrus selleks, et talle saaks tõhusalt tugineda, olema jõus nii kohtuotsuse tegemise liikmesriigis kui ka liikmesriigis, kus tunnustamist taotletakse.

VI. Ettepanek

47. Eelnevast tulenevalt teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Nejvyšší soud České republiky (Tšehhi Vabariik) esitatud eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artiklit 66 tuleb tõlgendada nii, et määruse kohaldamiseks peab see kehtima kas kohtumenetluse algatamise ajal või – kui see nii ei ole ja kui on täidetud selle artikli lõikes 2 sätestatud tingimused – kohtuotsuse tegemise ajal nii riigis, mille kohus tegi kohtuotsuse, kui ka riigis, kus menetluspool taotleb kõnealuse kohtuotsuse tunnustamist ja täitmist.

14 — Tagaseljaotsuste puhul kostja õiguste „kahekordse kontrolli” süsteemi kohta määruses nr 44/2001 vt 14. detsembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-283/05: ASML Netherlands BV (EKL 2006, lk I-12041), punkt 29 jj ning ettepanek, mille kohtujurist P. Léger esitas samas kohtuasjas 28. septembril 2006, punkt 112. Samuti olgu meenutatud, et kooskõlas määruse nr 44/2001 artikli 35 lõikega 3 ei või kohus, kus tunnustamist taotletakse, otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust kontrollida. See säte põhineb ka eeldusel, et kui määrus on kohaldatav, siis seetõttu, et eelnevalt kohaldati määruse kohtualluvust puudutavaid sätteid. Vt selle kohta Becker, M. ja Müller, K., *op. cit.*, lk 432.